

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MICHALA BOBKA
přednesené dne 28. února 2018¹

Věc C-27/17

**AB flyLAL-Lithuanian Airlines, v likvidaci
proti
Starptautiskā lidosta Rīga VAS
Air Baltic Corporation A/S
další účastníci:
ŽIA Valda AB,
VA Reals AB,
Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Lietuvos apeliacinis teismas (odvolací soud, Litva)]

„Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – Spolupráce v občanských a obchodních věcech – Příslušnost v oblasti deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti – Dohody narušující hospodářskou soutěž – Ušlý příjem v důsledku protisoutěžního jednání soutěžitelů – Pojem ‚místo, kde došlo ke škodné události‘ – Spor vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny – Pojem ‚provozování pobočky‘“

Obsah

I. Úvod	2
II. Právní rámec	3
III. Skutkový stav, původní řízení a předběžné otázky	4
IV. Posouzení	5
A. Úvod	5
B. Otázka 2: „Místo, kde došlo ke vzniku škody“	6
1. „Škodná událost“ a „škoda“	7
2. Narušení hospodářské soutěže a „místo, kde došlo ke vzniku škody“	9

¹ – Původní jazyk: angličtina.

a) Rozsah nabízené ochrany a soulad s použitelným právem	10
b) Je nějaký trh zasažen?	10
c) Povaha a místo specifické škody	11
1) Obecné pravidlo: finanční škoda je „navazující fází“ na škodnou událost	11
2) „Místo, kde došlo ke vzniku škody“ ve věcech hospodářské soutěže	12
3. Použití v projednávané věci	13
4. Závěr k druhé otázce	14
C. Otázka 1: Místo události, která způsobila vznik újmu (a totožnost žalovaných)	14
1. Rozdíly mezi příčinnou souvislostí pro účely příslušnosti a věci samé	15
2. Příčinná souvislost pro účely příslušnosti ve věcech obsahujících komplex skutečností	16
3. Místo události, která vedla ke vzniku újmy u žalob na náhradu škody založených na právu hospodářské soutěže	17
a) Článek 101 SFEU	17
b) Článek 102 SFEU	18
4. Použití v projednávané věci	18
a) Místo, kde došlo k události, která způsobila újmu	19
b) Totožnost žalovaných	19
5. Závěry k první otázce	20
D. Otázka 3	20
1. Ratio legis a podmínky čl. 5 odst. 5	20
2. Jde o „pobočku“?	21
3. Vztah ke sporu	21
V. Závěry	22

I. Úvod

1. Společnost AB flyLAL – Lithuanian Airlines („flyLAL“) provozovala lety z letiště ve Vilniusu v Litvě až do své likvidace.

2. Podle společnosti flyLAL byl její zánik způsoben predátorskými cenami (tj. cenami stanovenými pod úrovní nákladů) ze strany společnosti Latvian airline Air Baltic Corporation A/S („Air Baltic“). Je tvrzeno, že predátorské ceny byly součástí protisoutěžní strategie dojednané mezi společností Air Baltic a provozovatelem Starptautiskā lidosta Rīga (mezinárodní letiště v Rize, Lotyšsko, dále jen „Letiště v Rize“). Letiště v Rize a společnost Air Baltic se domluvily na prudkém snížení cen, které společnost Air Baltic platila za služby na Letišti v Rize. Dosažené úspory byly pak ze strany společnosti Air Baltic používány k financování predátorských cen, které vytlačily společnost flyLAL z trhu ve Vilniusu, Litva.

3. Společnost flyLAL se soudila se společností Air Baltic a s Letištěm v Rize o náhradu škody před soudy ve Vilniusu, Litvě. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že společnost Air Baltic a Letiště v Rize porušily unijní a vnitrostátní právo hospodářské soutěže a přiznal náhradu škody 16,1 milionu eur s úrokou vůči společnosti Air Baltic (nikoliv však vůči Letišti v Rize). Společnost Air Baltic a Letiště v Rize („žalovaní“) podaly proti rozsudku odvolání k Lietuvos apeliacinis teismas (odvolací soud, Litva), napadajíc příslušnost litevských soudů k projednání sporu.

4. Předkládající soud v této souvislosti klade Soudnímu dvoru tři otázky o příslušnosti podle nařízení (ES) č. 44/2001². Tyto otázky se ve své podstatě vztahují k místu, kde došlo ke škodné události, zda se ušlý zisk považuje za „újmu“ pro účely určení příslušnosti a zda se spor může považovat za vzniklý z činnosti pobočky společnosti Air Baltic v Litvě.

II. Právní rámec

5. Body 11 a 12 odůvodnění nařízení č. 44/2001, která byla použitelná v rozhodné době, stanoví následující:

„(11) Pravidla pro určení příslušnosti musí být vysoce předvídatelná a založená na zásadě, podle které je příslušnost obecně založena na místě bydliště žalovaného, a musí být na tomto základě vždy určitelná, kromě několika přesně určených případů, kdy předmět sporu nebo smluvní volnost stran opravňuje k použití odlišného hraničního určovatele. Sídlo právnické osoby musí být v nařízení samostatně vymezeno tak, aby společná pravidla byla přehlednější a zamezilo se sporům o příslušnost.

(12) Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti.“

6. Článek 2 odst. 1 nařízení č. 44/2001 stanoví:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

7. Článek 5 nařízení č. 44/2001, který náleží do oddílu 2 („Zvláštní příslušnost“), stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována:

[...]

3. ve věcech týkajících se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události;

2 – Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1).

[...]

5. jedná-li se o spor vyplývající z provozování pobočky, zastoupení nebo jiné provozovny, u soudu místa, kde se tyto složky nacházejí.“

III. Skutkový stav, původní řízení a předběžné otázky

8. V roce 2004 byla společnost flyLAL hlavní leteckou společností provozující dopravu z letiště ve Vilniusu. V roce 2004 společnost Air Baltic, hlavní letecký dopravce provozující dopravu z Letiště v Rize, rovněž zahájila provozování letů také z letiště ve Vilniusu. Přinejmenším některé z těchto letů bylo do týchž destinací, které obsluhovala společnost flyLAL.

9. Postavení společnosti flyLAL na trhu ve Vilniusu se v důsledku toho zhoršilo a postavení společnosti Air Baltic posílilo. Po značných finančních ztrátách vstoupila společnost flyLAL do likvidace.

10. Společnost flyLAL se domnívá, že její zánik byl způsoben predátorskými cenami, které zavedla společnost Air Baltic na letech z letiště ve Vilniusu, čímž vytlačila společnost flyLAL z trhu. Podle společnosti flyLAL byly predátorské ceny hrazeny ze slev cen za služby, které Letiště v Rize poskytovalo společnosti Air Baltic na Letišti v Rize.

11. Latvijas Republikas Konkurences padome (lotyšský orgán pro hospodářskou soutěž) svým rozhodnutím ze dne 22. listopadu 2006, vydaným v samostatném řízení, ohledně těchto slev dospěl k závěru, že Letiště v Rize zavedlo systém snižování cen s účinností ode dne 1. listopadu 2004 s tím, že snížení bylo až do 80 procent pro vzlety a přistání letadel a pro poskytované bezpečnostní služby. Latvijas Republikas Konkurences padome (lotyšský orgán pro hospodářskou soutěž) konstatoval, že systém snížení cen porušoval článek 82 písm. c) Smlouvy o ES [nyní čl. 102 písm. c) SFEU]. Nařídil Letišti v Rize, aby zrušilo používání tohoto systému.

12. Společnost flyLAL zahájila soudní spor proti společnosti Air Baltic a Letišti v Rize před Vilniaus apygardos teismas (okresní soud, Vilnius, Litva), domáhaje se určení, že jednání žalovaných vedlo k zakázané dohodě a ke zneužití dominantního postavení v rozporu s články 81 a 82 ES (nyní články 101 a 102 SFEU³) a nařídil žalovaným, aby společně a nerozdílně zaplatily 57 874 768,30 eura z titulu náhrady hmotné škody.

13. Žalovaní na svou obranu uvedli, že jsou právníckými osobami se sídlem v Lotyšské republice a spor musí být proto veden před lotyšskými soudy.

14. Vilniaus apygardos teismas (okresní soud ve Vilniusu) svým rozsudkem ze dne 27. ledna 2016 částečně vyhověl žalobě a nařídil společnosti Air Baltic, aby zaplatila společnosti flyLAL 16 121 094 eur z titulu náhrady škody a roční úroky z této částky ve výši 6 %. Zamítl samostatné pohledávky třetích stran ŽIA Valda AB a VA Reals AB („akcionáři společnosti flyLAL“). Dospěl také k závěru, že podle čl. 5 odst. 3 a odst. 5 nařízení č. 44/2001 se spor musel vést před litevskými soudy.

15. Společnost flyLAL a Letiště v Rize podaly proti tomuto rozsudku odvolání k Lietuvos apeliacinis teismas (odvolací soud, Litva). Společnost flyLAL v odvolání navrhovala, aby byl rozsudek Vilniaus apygardos teismas (okresní soud, Vilnius) zrušen a aby bylo žalobě vyhověno v plném rozsahu. Žalovaná společnost Air Baltic navrhovala, aby byl rozsudek soudu prvního stupně zrušen z důvodu porušení pravidel o příslušnosti a aby žaloba nebyla projednána, Společnost Air Baltic tvrdí, že spor se netýká činnosti její litevské pobočky, a proto se čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001 nepoužije. Ani čl. 5

3 – Pro zjednodušení budu po-lisabonské číslování článků Smlouvy používat až do konce tohoto stanoviska.

odst. 3 nařízení není použitelný, protože k domnělému nezákonnému jednání nedošlo v Litvě. Navíc toto pozdější ustanovení nezakládá právo podat žalobu před soudy státu, kde došlo k nepřímým ztrátám ve formě snížení finančních prostředků. Letiště v Rize ve svém odvolání předkládá v podstatě stejné argumenty týkající se příslušnosti v tomto sporu jako společnost Air Baltic.

16. Předkládající soud poukazuje na to, že jeho příslušnost již byla určena v rozsudku flyLAL⁴, ve kterém byla zodpovězena otázka, zda se na spor mezi účastníky vztahuje působnost nařízení č. 44/2001, protože svou povahou jde o spor občanský a obchodní. Předkládající soud proto nemá pochybnosti o tom, že nařízení č. 44/2001 se v daném případě použije. Bez ohledu na to však poznamenává, že v rozsudku flyLAL byla zkoumána jen otázka uplatnění a výkonu dočasných ochranných opatření nařízených ze strany Lietuvos apeliacinis teismas (odvolací soud, Litva) v Lotyšské republice. Příslušnost ve věci samé však zkoumána nebyla.

17. Lietuvos apeliacinis teismas (odvolací soud, Litva) proto ve světle výše uvedeného klade Soudnímu dvoru následující otázky:

- „1. Je třeba pojem „místo, kde došlo ke škodné události“, uvedený v čl. 5 odst. 3 [nařízení č. 44/2001] chápat za okolností projednávané věci jako místo uzavření protiprávní dohody žalovaných porušující čl. 82 písm. c) Smlouvy o založení Evropského společenství (čl. 102 písm. c) SFEU), anebo jako místo, kde došlo k jednání, kterým byla finanční výhoda získaná z této dohody zneužita prostřednictvím predátorských cen (křížové dotace) v rámci hospodářské soutěže s žalobkyní na stejných relevantních trzích?
2. Je možno škodu (ztrátu příjmu), která žalobkyni vznikla v důsledku uvedených protiprávních jednání žalovaných, v projednávané věci považovat za škodu ve smyslu čl. 5 odst. 3 [nařízení č. 44/2001]?
3. Mají být činnosti pobočky společnosti Air Baltic Corporation v Litevské republice za okolností projednávané věci považovány za činnosti pobočky ve smyslu čl. 5 odst. 5 [nařízení č. 44/2001]?“

18. Písemná vyjádření byla podána ze strany společnosti flyLAL, společnosti Air Baltic, Letiště v Rize, společnosti ŽIA Valda, společnosti VA Reals, vlády Lotyšské republiky, vlády Litevské republiky a Evropské komise. Zúčastněné strany, podílející se na písemné části řízení, s výjimkou společnosti ŽIA Valda a společnosti VA Reals, na jednání konaném dne 16. listopadu 2017 přednesly i ústní vyjádření.

IV. Posouzení

A. Úvod

19. V této věci se otevírají otázky týkající se příslušnosti k projednání žaloby o náhradu škody s relativně složitým řetězcem skutečností. Vnitrostátní soud a strany odkazují na tři tvrzená porušení práva hospodářské soutěže: i) zneužití dominantního postavení představujícího systém slev, který zavedlo Letiště v Rize; ii) protisoutěžní dohoda mezi Letištěm v Rize a společností Air Baltic a iii) zneužití dominantního postavení ve formě predátorských cen ze strany společnosti Air Baltic. Je tvrzeno, že tato porušení jsou navzájem propojena a představují součást strategie, jak vytěsnit společnost flyLAL z trhu ve Vilniusu a převést cestující na Letiště v Rize ku prospěchu jak Letiště v Rize, tak společnosti Air Baltic.

4 – Rozsudek ze dne 23. října 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319).

20. Hned na začátku chci jednoznačně zdůraznit, že toto stanovisko se zaměří *výhradně na věci příslušnosti*, a nikoliv na hmotněprávní aplikaci práva hospodářské soutěže Evropské unie v dané věci. Tyto posledně uvedené úvahy jsou mimo rámec otázek položených předkládajícím soudem.

21. Navíc obecné pokyny poskytnuté k otázkám příslušnosti zůstanou i v tomto stanovisku nadále spíše abstraktní. Není to jen z důvodu rozdělení úkolů mezi tímto Soudním dvorem a vnitrostátními soudy, ale také z důvodu, že v tomto ohledu zůstává vzájemné propojení mezi třemi domnělými porušeními poměrně nejasné. Předkládající soud se zejména v první otázce, ale také v jejím odůvodnění, zmiňuje o tom, že existuje *dohoda* porušující čl. 102 písm. c) SFEU, a to i přes skutečnost, že toto ustanovení se již podle své definice vztahuje na jednostranná jednání. Toto stanovisko, byť hodlá poskytnout předkládajícímu soudu užitečný návod, nutně musí zůstat na úrovni domněnek a možností, které budou pak na předkládajícím soudu, aby je v daném případě vhodným způsobem ověřil a použil.

22. Co se týče mezinárodní příslušnosti, obecným pravidlem zakotveným v nařízení č. 44/2001 je, že spor musí být veden před soudem místa, kde má žalovaný bydliště (čl. 2 odst. 1). Článek 5 odst. 3 tohoto nařízení stanovuje, že osoba může být žalována „ve věcech týkajících se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události“.

23. Podle zavedené judikatury se výraz „místo, kde došlo ke škodné události“ vztahuje jak na „místo, kde došlo ke vzniku škody“, tak na „místo, kde došlo k události, která ji způsobila“, takže žalovaný může být souzen před soudy kteréhokoliv z těchto míst⁵.

24. Hlavní otázkou vznesenou v této věci je, jak mají být tyto dvě alternativy – „místo, kde došlo ke vzniku škody“ a „místo, kde došlo k události, která ji způsobila“ – chápány v daných souvislostech. Tyto věci se vztahují na druhou a potom na první otázku předkládajícího soudu. Dříve, než se zaměřím na třetí otázku týkající se činnosti pobočky podle čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001, budu nejdříve posuzovat druhou a první otázku (B a C).

B. Otázka 2: „Místo, kde došlo ke vzniku škody“

25. Předkládající soud se ve své druhé otázce zajímá o obsah pojmu „škoda“ (z hlediska „škodné události“) pro účely použití čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001. Zejména se dotazuje, zda finanční škoda (ztráta příjmů), tvrzená ze strany společnosti flyLAL, se má v tomto smyslu považovat za „škodu“.

26. Chápu, že základním cílem této otázky je určit, zda je založena zvláštní příslušnost podle tohoto ustanovení místem, kde došlo ke vzniku ztráty příjmů, tj. implicitně v Litvě.

27. Podle mého názoru místo finanční škody (ztráty příjmů) zde není „místem, kde došlo ke vzniku škody“. V případě jako je tento, je „místem, kde došlo ke vzniku škody“ místo uvnitř trhů zasazených porušením práva hospodářské soutěže, kde žalobce tvrdí ztrátu prodejů.

28. Při odpovědi na druhou otázku předkládajícího soudu nejdříve posoudím rozdíl mezi „škodnou událostí“ za účelem určení příslušnosti na jedné straně a „škodou“ v souvislosti s věcným posouzením na straně druhé. Poté posoudím „místo, kde došlo ke vzniku škody“ za účelem určení příslušnosti u žalob založených na právu hospodářské soutěže (2) a použiji tyto závěry na projednávanou věc (3).

5 – Již v rozsudku ze dne 30. listopadu 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, bod 19); nedávno potvrzené v rozsudku ze dne 17. října 2017, Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, bod 29).

1. „Škodná událost“ a „škoda“

29. Již od rozsudku ve věci *Bier* „místo, kde došlo ke škodné události“, jak je uvedeno v čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, zahrnuje „místo, kde došlo ke škodě“ a „místo, kde došlo k události, která ji způsobila“⁶. *Bier* proto účinným způsobem rozdělil pojem „škodná událost“ do dvou samostatných pojmů příčiny a následku; „škody“ a „události, která škodu způsobila“. Z toho vyplývá, že „škoda“ (nebo „újma“⁷) je v této souvislosti *stránkou* „škodné události“, což je koncepcí, kterou právo Evropské unie používá při určení příslušnosti označením míst s úzkým vztahem ke sporu.

30. Pojem škody jako aspekt „škodné události“ je proto odlišný od pojmu „škoda“, který je součástí věcného posouzení a vyjadřuje negativní důsledky způsobené konkrétnímu žalobci, které jsou základem pro výpočet finanční náhrady škody⁸. Škoda v posledně uvedeném smyslu je (ve značném rozsahu⁹) definovaná vnitrostátním právem.

31. Soudní dvůr tak ve své judikatuře jasně odlišil pojem „škoda“ jako součást věcného posouzení od pojmu „škoda“ z hlediska příslušnosti, jako součást „škodné události“. Pojem „škoda“ z hlediska příslušnosti byl navíc Soudním dvorem vymezen dvora dvěma důležitými způsoby. Zaprvé pojem „škoda“ v posledně uvedeném smyslu v zásadě odkazuje na „specifickou škodu“ na rozdíl od „obecné škody“. Zadruhé je omezen na „původní“ škodu.

32. Deliktní nebo kvazideliktní odpovědnost může chránit protinegativním důsledkům jak veřejný zájem (obecná škoda), tak soukromé zájmy osob (specifická škoda). Například deliktní odpovědnost „environmentálního“ druhu může poskytovat jak obecnou ochranu ovzduší proti znečištění, tak zvláštní ochranu zdraví jedinců. To otevírá otázku, zda při identifikaci „místa, kde došlo ke vzniku škody“ za účelem aplikace čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 se má pod pojmem „škoda“ chápat *obecná škoda* nebo *specifická škoda*, proti které poskytuje toto pravidlo ochranu.

33. Judikatura Soudního dvora potvrzuje, že „místo, kde došlo ke vzniku škody“ je podmíněno tím, že jde o místo uvnitř členského státu, který chrání právo, k jehož porušení mělo údajně dojít¹⁰. V rámci územní působnosti této ochrany pak „místo, kde došlo ke vzniku škody“ přesněji odkazuje na místo *specifické* škody.

34. Je užitečné v této souvislosti posoudit skutečnosti a souvislosti rozsudku *Bier*. V této věci k domnělé škodné události mělo dojít vypuštěním obrovského množství slané odpadní vody v Mylhúzách ve Francii (příčina), která znečistila Rýn a případně poškodila zemědělskou podnikatelskou činnost žalobců v Rotterdamu (následek). Vypuštění odpadu proto způsobilo obecnou škodu po březích Rýna v délce několika set kilometrů ve Francii, Německu a Holandsku. Soudní dvůr

6 – Rozsudek ze dne 30. listopadu 1976, *Bier* (21/76, EU:C:1976:166, bod 19).

7 – Soudní dvůr obvykle používá pojem „škoda“ v této souvislosti, i když „újma“ se příležitostně také používá. I když to podle mého názoru může být důvodem určitých nejasností, obecně budu používat pojem „škoda“. Určité terminologické nejasnosti v této oblasti jsou dle mého názoru způsobeny lingvistickou různorodostí. V některých jazycích tak existují dvě kořenová slova, která se při popisu těchto konceptů používají (např. v anglickém jazyce „harmful event“/„harm“ na jedné straně a „damage“ na druhé), avšak která neexistují nebo nejsou používána v jiných jazykových verzích. Může to být zřetelné při srovnání čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 s různými jazykovými verzemi rozsudku Soudního dvora ze dne 30. listopadu 1976, *Bier* (21/76, EU:C:1976:166, bod 19) – například ve francouzštině („dommage“ a „fait dommageable“); holandštině („schade“ a „schadebrengende feit“) nebo itaštině („danno“ a „evento dannoso“). Německá jazyková verze také používá stejné kořenové slovo, ale rozlišuje poněkud jasněji („Schadenserfolg“ a „schädigende Ereignis“).

8 – „Škoda“ se týká negativních dopadů na poškozenou osobu. „Náhrada škody“ je uhrazená finanční částka, která obsahuje finanční výraz „škody“ (náhrady), ale může pokrývat i sankční náhradu škody nebo symbolickou náhradu škody.

9 – Unijní právo požaduje, aby vnitrostátní právo umožňovalo podání žaloby na náhradu škody za porušení práva Evropské unie [viz rozsudek ze dne 20. září 2001, *Courage and Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, bod 26)]. Judikatura a právní předpisy Evropské unie zakotvily základní podmínky pro založení odpovědnosti a požadují, aby vnitrostátní právo dodržovalo zásadu rovnocennosti a efektivity. Viz rozsudek ze dne 13. července 2006, *Manfredi a ostatní* (C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, bod 92) a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/104/EU ze dne 26. listopadu 2014, o určitých pravidlech upravujících žaloby na náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie o hospodářské soutěži (Úř. věst. 2014, L 349, s. 1).

10 – Viz například rozsudek ze dne 22. ledna 2015, *Hejduk* (C-441/13, EU:C:2015:28, bod 29 a citovanou judikaturu).

v odůvodnění uvedl, že „místo, kde došlo k události, která škodu způsobila, může v závislosti na okolnostech případu založit hraniční určovateli z hlediska příslušnosti úplně stejně jako místo, kde došlo ke vzniku škody. Delikt ní nebo kvazidelikt ní odpovědnost může vzniknout jen tehdy, pokud může být dána příčinná souvislost (sic) mezi škodou a událostí, která škodu způsobila“¹¹.

35. Jinými slovy, „místo, kde došlo ke vzniku škody“ se nevztahuje na obecnou škodu, ale na újmu určitých konkrétních žalobců. Žaloba na náhradu škody vyžaduje prokázání příčinné souvislosti konkrétně s újmou způsobenou žalobci ve vztahu k náhradě, které se domáhá. Generální advokát F. Capotorti je ve skutečnosti ještě otevřenější ve svém stanovisku v této věci, když odkazuje na místo výskytu škody, *pro kterou se nárokuje náhrada*¹².

36. Tento závěr je taktéž potvrzen v odůvodnění ve věci *Bier* a v pozdějších rozsudcích, podle kterého má „místo, kde došlo ke vzniku škody“ úzkou vazbu na *spor* (na rozdíl od obecné vazby na delikt)¹³.

37. Navíc specifická škoda zakládá určující prvek „škodné události“ a je základem příslušnosti podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 jen tehdy, pokud je „původní újmou“, na rozdíl od navazujících škodlivých následků. Tento přístup je v souladu s pojmem „škodná událost“ jako zvláštním jevem, který může být oddělený od nepřímých důsledků¹⁴.

38. Tento bod může být doložen rozsudkem Soudního dvora ve věci *Marinari*¹⁵. V této věci byly vlastní směnky zaslány do banky ve Spojeném království zabaveny bankou a předány policii. Pan *Marinari* byl zatčen. Poté zahájil soudní spor proti bance Spojeného království před italskými soudy na základě toho, že utrpěl finanční újmu v Itálii jako výsledek zabavení.

39. Při odpovědích na otázky vnitrostátního soudu o výkladu čl. 5 odst. 3 Bruselské úmluvy¹⁶, který byl předchůdcem čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, Soudní dvůr začal potvrzením toho, že pojem „místo, kde došlo ke škodné události“ nemůže být chápán tak široce, aby zahrnoval jakékoliv místo, kde mohou být pocíťovány škodlivé následky události, která způsobila škodu, jenž ve skutečnosti vznikla někde jinde¹⁷.

40. Soudní dvůr dospěl k závěru, že „původní újma“ (obstavení smének a zatčení) byla utrpěna ve Spojeném království a následná (peněžitá) škoda, která byla utrpěna v Itálii, nebyla dostatečná k tomu, aby založila příslušnost italských soudů: „místo, kde došlo ke škodné události, nezahrnuje místo, kde oběť tvrdí, že utrpěla finanční újmu, která nastala v důsledku původní škody, ke které došlo a kterou utrpěla v jiném členském státě“¹⁸.

41. Výše uvedené body jsou zřejmé i v rozsudku Soudního dvora ve věci *Dumez*. Soudní dvůr v této věci potvrdil, že místem, kde došlo ke vzniku škody, je „místo, kde událost, jež vedla ke vzniku škody a způsobila delikt ní nebo kvazi-delikt ní odpovědnost, přímo způsobila škodné následky ve vztahu k osobě, která je bezprostřední obětí této události“¹⁹.

11 – Rozsudek ze dne 30. listopadu 1976, *Bier* (21/76, EU:C:1976:166, body 15 a 16). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

12 – Stanovisko generálního advokáta F. Capotortiho ve věci *Bier* (21/76, neuveřejněno, EU:C:1976:147, bod 10).

13 – Rozsudek ze dne 30. listopadu 1976, *Bier* (21/76, EU:C:1976:166, body 11, 17 a 18).

14 – To také představuje další prvek odlišující „škodou“ jako prvek „škodné události“ od „škody“ jako součásti věcného posuzování. Posledně uvedený představuje širší pojem zahrnující nejen původní újmu, ale i případné pozdější škodlivé důsledky. Viz například čl. 12 odst. 1 směrnice 2014/104. Podle tohoto ustanovení musí být umožněno, aby byla získána náhrada za újmu způsobenou nepřímým spotřebitelům v důsledku porušení unijního a vnitrostátního práva hospodářské soutěže. „[...] Členské státy zajistí, aby mohly náhradu škody požadovat všechny subjekty, jimž byla škoda způsobena, bez ohledu na to, zda jsou přímými nebo nepřímými odběrateli porušitele [...]“

15 – Rozsudek ze dne 19. září 1995, *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289).

16 – Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1978, L 304, s. 36).

17 – Rozsudek ze dne 19. září 1995, *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, bod 14).

18 – Rozsudek ze dne 19. září 1995, *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, bod 21 a výrok rozhodnutí).

19 – Rozsudek ze dne 11. ledna 1990, *Dumez France a Tracoba* (C-220/88, EU:C:1990:8, bod 20).

42. Nějakou dobu jsem rozebíral smysl „škody“ jako aspektu „škodné události“, protože to má zvláštní význam ve vztahu k druhé otázce předkládajícího soudu.

43. Tato věc se týká tvrzeného porušení práva hospodářské soutěže. Podobně jako na příkladu výše diskutované škody způsobené na životním prostředí, má i právo hospodářské soutěže jak veřejný, tak soukromý rozměr. Soukromí provozovatelé podávají žaloby na náhradu škody v rámci práva hospodářské soutěže, aby získali náhradu za poškození jejich osobních zájmů. Právo hospodářské soutěže však existuje především k tomu, aby zabránilo narušení hospodářské soutěže a z toho vyplývající újmy na obecném hospodářském blahu.

44. Navíc v případě hospodářského deliktu, kde je škoda jednotlivým tržním provozovatelům v zásadě finanční, je podle mého názoru ještě větší riziko zaměňování „škody“ z hlediska příslušnosti (jako prvku „škodné události“) a věcného pojetí „škody“ (ve smyslu škodlivých následků relevantních pro určení odpovědnosti a výpočtu jejího rozsahu). Z tohoto důvodu považuji za mimořádně důležitá výše uvedená vysvětlení k základu rozlišení, která jsou provedena. Domnívám se, že je skutečně dán alespoň částečný zájem na tom, aby se předešlo takovému zaměňování, které je stojí v pozadí druhé otázky předkládajícího soudu.

45. V následující části se na tyto body zaměřím.

2. Narušení hospodářské soutěže a „místo, kde došlo ke vzniku škody“

46. Společná existence veřejného a soukromého rozměru unijního práva hospodářské soutěže vede k nejistotě, co by mohlo být „místem, kde došlo ke vzniku škody“ pro účely použití čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 u žalob na náhradu škody v oblasti práva hospodářské soutěže. Mohlo by to být vykládáno jako místo „obecné“ škody (narušení hospodářské soutěže) nebo jako místo „specifické“ škody jednotlivých podniků²⁰. Otevírá to i otázku, jaký druh „specifické“ škody se má v této souvislosti na mysli.

47. V případech jako je tento, ve kterých protisoutěžní chování má za následek vyloučení podnikatelů z trhu tím, že se jim brání v podnikání nebo se jim podnikání ztěžuje²¹, bych navrhoval, aby „místem, kde došlo ke vzniku škody“ bylo *místo uvnitř trhu zasaženého protiprávním jednáním*²², kde oběť tvrdí ztrátu příjmů.

48. Tento závěr je v souladu s výše provedenou obecnou analýzou (oddíl 1) a je potvrzen třemi dalšími úvahami. Zaprvé je dána a) potřeba souladu mezi rozsahem ochrany, která je nabízena v obecných pravidlech hospodářské soutěže, a pravidly použitelného práva; b) potřeba mimořádně úzkého hraničního určovatele ve sporu; a c) skutečnost, že „původní škodou“ ve smyslu specifické škody způsobené oběti je ztráta příjmů, a nikoliv finanční újma.

20 – V této souvislosti viz například Idot, L., „La dimension internationale des actions en réparation. Choisir sa loi et son juge: Quelles possibilités?“, concurrence No3-2014, bod 30, kde se dává přednost místu specifické škody; Vilá Costa, B., „How to apply Articles 5(1) and 5(3) of the Brussels I Regulation to Private Enforcement of Competition Law: a Coherent Approach“, in *International Antitrust Litigation: Conflict of Laws and Coordination*, Basedow, J. et al eds., Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2012, kde se navrhuje jak místo obecné škody (kterou tento autor považuje za „obecnou újmu“), tak specifické škody.

21 – V tomto rozsahu to zahrnuje predátorství a dohody o vyloučení prostřednictvím predátorství.

22 – Je zřejmé, že trh může zahrnovat několik členských států.

a) Rozsah nabízené ochrany a soulad s použitelným právem

49. Považuji za obecné pravidlo, že v případech porušení pravidel týkajících se nenarušené hospodářské soutěže, se „místo, kde došlo ke škodné události“ ve smyslu „místa, kde došlo ke vzniku škody“, musí nacházet na trzích zasazených takovýmto porušením. V tomto smyslu a v souladu s tím, co bylo navrhováno výše jako obecný bod²³, „specifická škoda“ je také v zeměpisných pojmech logickou podskupinou „obecné škody“.

50. Judikatura Soudního dvora skutečně potvrzuje, že označení „místa, kde došlo ke škodné události“ pro účely použití čl. 5 odst. 3 musí brát v úvahu *rozsah ochrany nabízené hmotným právním předpisem*, o který jde. V rozsudku Concurrence Soudní dvůr dospěl k závěru, že „místo, kde došlo ke vzniku škody, se může lišit v závislosti na povaze údajně porušeného práva“, ale také že „pravděpodobnost, že ke vzniku škody dojde v konkrétním členském státě je podmíněna tím, zda je v tomto členském státě chráněno právo, které bylo údajně porušeno“²⁴.

51. Základní ustanovení práva hospodářské soutěže Evropské unie, články 101 a 102 SFEU, se primárně zaměřují na ochranu nenarušené hospodářské soutěže. Již z tohoto jediného důvodu považuji za nepředstavitelné přiznat příslušnost podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 a „místa, kde došlo ke vzniku škody“, soudům mimo trhy zasazené protiprávním jednáním.

52. Navíc výše uvedené omezení „místa, kde došlo ke škodné události“ v případech týkajících se práva hospodářské soutěže je v souladu s příslušnými pravidly Evropské unie o použitelném právu²⁵. Článek 6 odst. 3 písm. a) nařízení Řím II tak stanoví, že v případě žalob na náhradu škody založených na právu hospodářské soutěže je použitelným právem právo „země, jejíž trh je nebo může být narušen“.

53. Nakonec určení místa, kde došlo ke vzniku škody (konkrétní újmy), jako místa nacházejícího se uvnitř trhů zasazených takovými narušeními (obecná újma), nabízí větší předvídatelnost. Podnik, který provádí protisoutěžní jednání, musí počítat s tím, že bude čelit soudním řízením v těch místech, kde má jeho jednání dopad na trh. V zásadě by však neměl očekávat, že bude žalován mimo tyto trhy.

b) Je nějaký trh zasazen?

54. Otevírá to otázku, zda může žalobce u žalob na náhradu škody z oblasti práva hospodářské soutěže zahájit spor na *kterémkoliv* místě, kde je trh porušením zasazen²⁶. Tento přístup považuji za problematický z několika důvodů.

55. Zaprvé takovýto výklad „místa, kde došlo ke škodné události“ poskytuje ve věcech práva hospodářské soutěže možnost připustit málem neomezený výběr místa podání žaloby, kde porušení mají široký zeměpisný dosah. Tento výsledek sám o sobě je těžké skloubit se skutečností, že čl. 5 odst. 3 je zvláštním pravidlem a výjimkou, která musí být vykládána restriktivně²⁷.

23 – Viz výše, bod 33 tohoto stanoviska.

24 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Concurrence (C-618/15, EU:C:2016:976, bod 30). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

25 – Na potřebu souladu mezi pravidly o použitelném právu podle nařízení č. 864/2007 a příslušností podle nařízení č. 44/2001 se výslovně poukazuje v bodě 7 odůvodnění předně uvedeného nařízení [viz nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II)] (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40).

26 – Daný případ se týká výlučně příslušnosti a příslušné otázky, kde mohou být podány žaloby na náhradu škody ve vztahu k různým tvrzeným porušením pravidel hospodářské soutěže. Uznávám, že otázkou spojenou a bezprostředně následující je, jaká konkrétní škoda může být nárokována v každé příslušné jurisdikci. Tato otázka vyvstává zejména z hlediska nedávno potvrzeného mozaikového přístupu Soudního dvora v rozsudku ze dne 17. října 2017, Bolagsupplysningen and Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, bod 47). Tato otázka je však nad rámec projednávané věci i tohoto stanoviska.

27 – Rozsudky ze dne 5. června 2014, Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318, body 43 to 45), a ze dne 16. června 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, bod 25).

56. Zadruhé danost příslušnosti podle „místa, kde došlo ke vzniku škody“, je založena na logice, že tam je „mimořádně úzká vazba mezi *sporem* a soudy [toho místa]“²⁸. „Spor“, tj. zvláštní žaloba na náhradu škody, se obecně netýká újmy způsobené tržím. Týká se konkrétní tvrzené újmy, která byla údajně způsobena konkrétnímu žalobci v dané věci.

57. Zatřetí výklad připouštějící, aby žalobce podal žalobu na *kterémkoliv trhu*, který byl zasažen, není podle mého názoru v souladu s existující judikaturou Soudního dvora, která je zaměřena na místo původní škody způsobené konkrétním obětem jako „místo, kde došlo ke vzniku škody“. Odkazují v této souvislosti na rozbor ve výše uvedeném rozsudku Bier²⁹. Další podporu lze nalézt také v nedávné judikatuře.

58. Rozsudek *Concurrence*³⁰ se týkal smlouvy o selektivní distribuci, která zakazovala internetový obchod. Žalobce, distributor selektivní distribuční sítě, v podstatě tvrdil, že zákaz nebyl použit jednotně v celé síti. Z toho důvodu utrpěl ztrátu potenciálních obchodů ve vztahu k maloobchodní firmě Amazon. Soudní dvůr dospěl k závěru, že za „místo, kde došlo ke vzniku škody, se má považovat *území členského státu, který prostřednictvím předmětné žaloby zabezpečuje dodržování zákazu dalšího prodeje, tedy území, na kterém navrhovatelé údajně klesl prodej*“³¹.

59. Soudní dvůr se nezaobíral tím, zda by se „místo, kde došlo ke vzniku škody“ mohlo rozšířit na kterékoliv místo, kde mohla být porušena hospodářská soutěž nebo trhy z důvodu diskriminačního použití smluvních ustanovení smlouvy o selektivní distribuci. Namísto toho ihned za místo, kde došlo ke vzniku škody, považoval místo, kde došlo ke ztrátě obchodů.

60. Podobně i v rozsudku *CDC*, který se týkal kartelu na trhu s peroxidem vodíku, dospěl Soudní dvůr k závěru, že za místo, kde došlo ke vzniku škody, se považovalo místo, kde „[byly] vynaloženy dodatečné výdaje v důsledku uměle vysokých cen“³².

61. Z těchto důvodů se domnívám, že v případech, jako je ten projednávaný se za „místo, kde došlo ke vzniku škody“ má považovat místo uvnitř trhu zasaženého porušením, kde oběť tvrdí, že utrpěla škodu.

c) Povaha a místo specifické škody

62. Pracovní definice popsána bezprostředně výše vede ke zvláštnímu bodu vznesenému ve druhé otázce předkládajícího soudu. Co je „škoda“? Má se považovat pro účely určení „místa, kde došlo ke vzniku škody“ finanční újma domněle utrpěná žalobcem nebo je to nějaká jiná škoda?

63. Podle mého názoru to není místo finanční újmy, ale místo domnělé ztráty obchodů.

1) Obecné pravidlo: finanční škoda je „navazující fází“ na škodnou událost

64. Jak již bylo uvedeno výše³³, není tomu tak v každém případě, že se vyskytnutí finanční újmy může použít k určení „místa škodné události“ pro účely čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001. Judikatura Soudního dvora spíše naznačuje, že finanční újma se obecně nachází „v úrovni navazující“ na škodnou událost. Soudní dvůr v této souvislosti potvrdil v rozsudku *Marinari*, že místem *nepřímé* finanční újmy, která

28 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 39). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

29 – Body 34 a 35 tohoto stanoviska.

30 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016, *Concurrence* (C-618/15, EU:C:2016:976).

31 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016, *Concurrence* (C-618/15, EU:C:2016:976, body 35 a výrok). Zvýraznění doplněno.

32 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 52).

33 – Body 37 až 41 tohoto stanoviska.

vyplývá z *původní škody* (zabavení majetku a zatčení), nebylo „místo, kde došlo ke škodné události“³⁴. Soudní dvůr ve výše uvedeném rozsudku Concurrence za „škodnou událost“ jednoznačně určil ztrátu obchodů. Finanční újma *vyplynula* z těchto ztracených obchodů. Byla však v tomto smyslu „pouhým“ důsledkem ztráty obchodů, na kterou není ve výroku rozsudku odkazováno³⁵.

65. Soudní dvůr v nedávném rozsudku Universal Music dále potvrdil, že místo *přímé* finanční újmy nemusí být ani „místem, kde došlo ke škodné události“³⁶.

66. Soudní dvůr ve věci Universal Music dospěl k závěru, že za „místo, kde došlo ke škodné události“, *při neexistenci jiných hraničních ukazatelů*, nemusí být považováno místo v členském státě, kde došlo ke vzniku škody, pokud tato škoda spočívá výlučně ve finanční újmě, která se projeví přímo na bankovním účtu žalobce a je přímým důsledkem protiprávního jednání, k němuž došlo v jiném členském státě³⁷. „Je to *pouze za situace, kdy i jiné konkrétní okolnosti věci svědčí ve prospěch přiznání příslušnosti* soudům podle místa, kde došlo k čisté finanční újmě, kdy by takováto újma mohla odůvodněně opravňovat žalobce, aby podal žalobu k soudu tohoto místa“³⁸.

67. Takže na čem záleží, je místo *původní* újmy na chráněných zájmech žalobce. Dojde-li se k závěru, že *původní* škoda je finanční a projevuje se přímo na účtu žalobce, bude „místem, kde došlo ke vzniku škody“ místo této finanční škody, jen pokud ve prospěch tohoto místa svědčí další hraniční určovatel.

2) „Místo, kde došlo ke vzniku škody“ ve věcech hospodářské soutěže

68. V případě protisoutěžního jednání majícího za (částečný nebo úplný) důsledek vyloučení podniků z trhů tím, že se jim brání v podnikání nebo se jim podnikání ztěžuje, takovouto *původní* škodou ve smyslu *specifické* škody skoro určitě nebude finanční újma. Namísto toho je velice pravděpodobné, že touto škodou bude ztráta obchodů.

69. To je podle mého názoru poměrně jednoznačně potvrzeno ve výše uvedeném rozsudku Concurrence³⁹, ve kterém Soudní dvůr odkázal na skutečnost, že finanční újma *vyplývala* ze ztráty obchodů a příslušnost založil výhradně na samotné ztrátě obchodů. I když za právní základ žaloby, kterou podala Concurrence, není výhradně považováno porušení práva hospodářské soutěže Evropské unie, nevidím důvodu k tomu, aby tato logika nebyla přenesena i sem.

70. Samozřejmě jako obecné pravidlo se jeví správné se domnívat, že finanční újma bude často „vyplývat“ ze ztráty obchodů⁴⁰. To však neznamená, že k těmto událostem dojde na stejném místě. Může dojít k velice významnému vzájemnému překrývání, ale nikoliv nutně.

71. Proto oběť deliktu týkajícího se práva hospodářské soutěže může utrpět většinu finančních důsledků (nebo i veškeré) z porušení práva hospodářské soutěže ve svém sídle (výskyt finanční újmy). Tyto ztráty se však mohou týkat i ztráty obchodů na různých místech.

34 – Rozsudek ze dne 19. září 1995, *Marinari* (C-364/93, EU:C:1995:289, bod 21).

35 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016, *Concurrence* (C-618/15, EU:C:2016:976, body 33 a 35 a výrok).

36 – Rozsudek ze dne 16. června 2016, *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449). Generální advokát M. Szpunar se však v této věci nedomníval, že finanční újma byla přímá [stanovisko ve věci *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:161, body 30 až 33)].

37 – Rozsudek ze dne 16. června 2016, *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, bod 40).

38 – Rozsudek ze dne 16. června 2016, *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, bod 39). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

39 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016 (C-618/15, EU:C:2016:976).

40 – Ztráta příjmů se v zásadě vyskytne. Zda to povede ke ztrátě zisku, bude samozřejmě záležet na nákladech.

72. Navíc si vzpomínám, že pravidlo o zvláštní příslušnosti podle čl. 5 odst. 3 má být založeno, jak je uvedeno v bodech 11 a 12 odůvodnění, na úzkém vztahu mezi sporem a soudy místa, kde došlo ke vzniku škody nebo může dojít, což odůvodňuje přiznání příslušnosti těmto soudům z důvodů týkajících se řádného výkonu spravedlivosti. Tyto soudy jsou obvykle nejvhodnější k tomu, aby rozhodly v dané věci, také co se týče provádění důkazů. Jestliže si žalobce stěžuje na ztrátu obchodů (na trhu nebo trzích zasažených narušením hospodářské soutěže) a vyplývající ztrátu příjmů (obvykle utrpěnou v jeho finančním ústředí, které může být mimo zasažený trh), podle mého názoru by soudy prvně uvedeného místa byly obecně vhodnější nebo přinejmenším stejně vhodné, jako soudy posledně uvedeného místa⁴¹.

73. Poté, co tohle bylo řečeno, je správné uznat, že tyto úvahy nejsou zcela v souladu s jedním aspektem rozhodnutí ve výše uvedeném rozsudku CDC⁴². Tato věc se týkala kartelu na trhu s peroxidem vodíku. Soudní dvůr dospěl k závěru, že v tomto případě škoda zahrnovala „dodatečné výdaje vynaložené v důsledku uměle vysokých cen“. Proto Soudní dvůr určil „místo, kde došlo ke vzniku škody“, jako místo, kde oběť utrpěla největší finanční důsledky, a to v místě svého sídla⁴³.

74. Komise v písemném vyjádření v projednávané věci, i když neřekla, že rozsudek CDC byl špatně rozhodnut, vyjádřila vážné pochybnosti o skutečnosti, že rozsudek v uvedené věci by ve skutečnosti mohl vést k založení širokého pravidla *forum actionis*. To by vedlo k úplnému zvrácení obecného pravidla v čl. 2 odst. 1 nařízení č. 44/2001, podle kterého je dána příslušnost soudů v místě bydliště žalovaného.

75. Já mám také vážné výhrady k tomuto konkrétnímu aspektu rozsudku ve věci CDC. Tato část stanoviska je vedena snahou vysvětlit, proč by mělo být hledání zásadní odpovědi na otázku příslušnosti u žalob na náhradu škody založených na soukromém právu hospodářské soutěže pojímáno poněkud odlišným způsobem. Vzhledem k případné dalekosáhlým důsledkům rozsudku ve věci CDC by Soudní dvůr mohl být někdy v budoucnu vyzván k tomu, aby toto řešení přehodnotil⁴⁴.

76. Přesto může být tento případ v každém případě alespoň v určitém ohledu odlišen. Věc CDC se týkala cenového kartelu, tj. dohody zaměřené na zajištění přenesení prospěchu ze zákazníků na členy kartelu prostřednictvím uplatňování vyšších cen. Jedním ze způsobů, co považovat za kartel, je, že byl výhradně určen, aby způsobil přímou finanční újmu. Proto konkrétní způsob, jak se újma sama projevila v rozsudku CDC, poskytuje možný základ pro odlišení projednávané věci. Projednávaná věc se nevztahuje na cenový kartel. Omezení hospodářské soutěže je co do povahy spíše vylučující (ztráta obchodů a vytěsnění z trhu) než využívající (účtování nafouklých kartelových cen zákazníkům).

3. Použití v projednávané věci

77. V probíhající věci společnost flyLAL tvrdí, že společnost Air Baltic a Letiště v Rize se tajně dohodly, že naruší trhy s lety do a z Vilniusu prostřednictvím predátorských cen, což způsobilo společnosti flyLAL významnou ztrátu obchodů. Z těchto ztrát obchodů vplynuly související ztráty příjmů a zisku a v konečném důsledku úpadek společnosti flyLAL.

41 – Relativizace tohoto prohlášení je nutná. Pokud nárok na náhradu škody založený na právu hospodářské soutěže není „pokračováním“, tj. kde není žádné předchozí rozhodnutí se závěrem o porušení práva, těžkosti při dokazování ve smyslu prokázání porušení práva mohou být mimořádně významné ve srovnání s prokázáním a vycílením škody.

42 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335).

43 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, body 52 až 56).

44 – Pokud k tomu již nedošlo. Rozsudek CDC se také patrně obtížně slučuje s (pozdějším) rozsudkem Universal Music. Jeví se, že v rozsudku CDC spočívala škoda „výlučně ve finanční újmě, která se bezprostředně projevuje na bankovním účtu žalobce a přímo vyplývá z protiprávního jednání spáchaného v jiném členském státě“. Soudní dvůr však neoznačil zvláštní dodatečný hraniční určovatel, jak je uvedeno a vyžadováno v jeho následném rozhodnutí v rozsudku Universal Music – viz rozsudek ze dne 16. června 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, bod 40). Dle mého názoru může být hraničním určovatelem v takových případech místo nákupu zboží (či pořízení služeb), které jsou předmětem kartelové dohody.

78. V souladu s důvody uvedenými v předchozí části „místo, kde došlo ke škodné události“ ve smyslu „místa, kde došlo ke vzniku škody“ může být *obecně* určeno jako trh/trhy zasažené těmito údajnými protiprávními jednáními.

79. Pro účely založení příslušnosti *specificky* ve vztahu ke společnosti flyLAL je „místem, kde došlo ke vzniku škody“ místo uvnitř toho trhu (těch trhů), zasaženého údajnými protiprávními jednáními, kde společnost flyLAL utrpěla původní škodu (*specifickou* újmu) ve formě ztráty obchodů. Není to místo, kde společnost flyLAL utrpěla finanční újmu, která byla vyvolána touto ztrátou obchodů.

80. Na základě skutečností předložených Soudnímu dvoru, ale přirozeně s výhradou posouzení těchto skutečností předkládajícím soudem, se tato ztráta obchodů zdá se vztahuje k Vilnius, který je společným bodem vzletů/přiletů různých tras, které společnost flyLAL provozovala a kde, jak to chápu, společnost Air Baltic zaměřila svou reklamní kampaň a údajné predátorské ceny.

81. V projednávané věci „místem, kde došlo ke vzniku škody“ pro účely použití čl. 5 odst. 3 by proto mohla být Litva. To neznamená, že to bylo *jedíným* takovým místem, ale pokud jde o ztrátu obchodů, toto místo se skutečně jeví být tím hlavním.

82. To mne vede k závěrečnému bodu ve vztahu ke druhé otázce položené předkládajícím soudem. Tato otázka se týká škody způsobené „konkrétními protiprávními jednáními *žalovaných* [v množném čísle, tj. společností Air Baltic a Letiště v Rize]“. Směrování výše uvedených úvah odpovídá na části otázky předkládajícího soudu ohledně *co a kde*: co je škodná událost (ve smyslu původní škody, která byla utrpěna) a kde k ní došlo? Neodpovídá však zásadně na požadavek *kdo* v otázce: kdo by měli být žalovaní?

83. Tento bod bude zmíněn v souvislosti s další částí, která odpovídá na první otázku předkládajícího soudu, v zásadě na to, jaká událost způsobila újmu a kde k ní došlo?

4. Závěr k druhé otázce

84. Ve světle výše uvedeného navrhuji následující odpověď na druhou otázku předkládajícího soudu:

V případě, jako je projednávaný případ, je „újmou“ utrpěnou žalobcem pro účely určení příslušnosti podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 ztráta obchodů žalobce způsobená sporným narušením hospodářské soutěže. „Místem, kde došlo ke vzniku škody“, pro určení příslušnosti podle tohoto ustanovení, je místo uvnitř trhu zasaženého protiprávním jednáním, kde oběť údajně utrpěla ztrátu obchodů.

C. Otázka 1: Místo události, která způsobila vznik újmu (a totožnost žalovaných)

85. U první otázky se domnívám, že předkládající soud se v podstatě táže, jak určit místo, kde došlo k události, která způsobila škodu.

86. Předkládající soud nabízí dvě možnosti: místo, kde byla sjednána smlouva mezi společností Air Baltic a Letištěm v Rize a místo provádění této smlouvy (tj. kde byly predátorské ceny údajně uplatňovány ze strany společnosti Air Baltic)⁴⁵.

45 – Předkládající soud se nezmiňuje o dalších prováděcích jednáních, jako je poskytnutí slev pro společnost Air Baltic.

87. Na základě těchto skutečností vylíčených předkládajícím soudem mám za to, že odpovědi je, že *obě* tato místa mohou být považována za místa, kde došlo k události, která způsobila újmu. Jedním z klíčových prvků vedoucích k tomuto závěru je skutečnost, že *samotná* jednání ze strany společnosti Air Baltic při provádění dohody vedla k porušení článku 102 SFEU⁴⁶.

88. Při zodpovězení první otázky předkládajícího soudu začnu posuzováním rozdílů mezi příčinnou souvislostí pro účely příslušnosti a jako součásti věcného posouzení (1). Poté posoudím určení události, která způsobila újmu, s ohledem na složité skutkové souvislosti (2). Budu pak pokračovat tím, jak určit událost, která způsobila újmu konkrétně v případech práva hospodářské soutěže (3) a nakonec použiji tyto zásady v projednávané věci (4).

1. Rozdíly mezi příčinnou souvislostí pro účely příslušnosti a věci samé

89. Příčinná souvislost pro účely příslušnosti a určení události, která způsobila škodu, se liší od pojmu příčinná souvislost pro účely věcného posouzení. V tomto ohledu učiním následující zjištění.

90. Zaprvé „událost, která způsobila škodu“ je prvkem „škodné události“, která se jako koncept práva Evropské unie používá k určení příslušnosti určením míst s úzkým vztahem ke sporu. Liší se proto od pojmu příčinné souvislosti jako součásti *věcného posouzení*, jak je používán pro určení odpovědnosti. Pojem příčinné souvislosti pro účely věcného posouzení nároků na náhradu škody spočívajících na právu hospodářské soutěže Evropské unie je ponechán členským státům, aby ho definovaly podle zásad rovnocennosti a efektivity, jak je vykládá Soudní dvůr⁴⁷.

91. Zadruhé Soudní dvůr již výslovně odmítl použití pojmů příčinné souvislosti ve vnitrostátním hmotném právu pro účely určení příslušnosti podle čl. 5 odst. 3. Soudní dvůr měl v rozsudku Melzer za to, že „řešení, které spočívá v tom, že určení hraničního určovatele závisí na kritériích pro posouzení, jež vycházejí z vnitrostátního hmotného práva, by bylo v rozporu s cílem právní jistoty, protože jednání osoby, ke kterému došlo v jiném členském státě, než je členský stát soudu rozhodujícího o žalobě, by podle použitelného práva mohlo nebo nemohlo být pro účely priznání příslušnosti podle čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001 považováno za událost, která způsobila vznik škody. Toto řešení by tedy žalovanému neumožňovalo, aby přiměřeně předvídal, u kterého soudu může být žalován“⁴⁸.

92. Zatřetí koncepce příčinné souvislosti pro účely příslušnosti a pro účely věci samé jsou tím spíše odlišné, protože jejich použití zahrnuje jiný druh a úroveň požadavků na dokazování. Určení příslušnosti by mělo být tak pružné a jednoduché, jak je to možné⁴⁹. Proto má posouzení příslušnosti již pojmově povahu *prima facie*. Soud, před kterým probíhá řízení, považuje za dané tvrzené nároky a snaží se jen určit „styčné body se státem, ve kterém má soud své sídlo, které podporují tvrzenou příslušnost podle [čl. 5 odst. 3]“⁵⁰. Naopak věcné posouzení příčinné souvislosti je skutkově podrobnější a vyžaduje zvážení všech relevantních důvodů (včetně kupříkladu jednání samotných žalobců, která mohla přispět ke škodě).

46 – Znovu, jak jsem konstatoval v bodech 19 až 21 výše, považuji tento závěr za daný, protože současné stanovisko se zabývá jen příslušností, a nikoliv věcnými záležitostmi.

47 – Viz výše poznámka pod čarou 9. Taková byla situace v rozhodné době a od té doby potvrzena ve směrnici 2014/104. Tato směrnice skutečně výslovně určuje, že „veškerá vnitrostátní pravidla upravující výkon práv na náhradu újmy vyplývající z porušení článku 101 a článku 102 SFEU, včetně pravidel týkajících se aspektů, jimiž se tato směrnice nezabývá, jako je pojem příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a škodou, musí být v souladu se zásadou efektivity a rovnocennosti“ (bod 11 odůvodnění, zvýraznění doplněno, viz také článek 4).

48 – Rozsudek ze dne 16. května 2013 (C-228/11, EU:C:2013:305, bod 35).

49 – Viz mé stanovisko ve věci Bolagsupplysningen a Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:554, bod 68).

50 – Rozsudek ze dne 16. června 2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, bod 44).

2. Příčinná souvislost pro účely příslušnosti ve věcech obsahujících komplex skutečností

93. Bez ohledu na uvedené podstatné rozdíly mezi posouzením z hlediska příslušnosti a z věcného hlediska a pojmů používaných při jejich provádění, obě posouzení se provádějí na základě stejného souboru skutečností. V důsledku toho existují nějaké společné prvky.

94. Posouzení z hlediska příslušnosti bude v praxi vyžadovat prozkoumání základního skutkového a právního stavu věci na abstraktní úrovni. Provedení takového prozkoumání si bude vyžadovat určení, zda případ patří do oblasti „deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti“⁵¹. V rámci této kategorie musí být určen druh domnělé deliktů odpovědnosti, protože toto ovlivní základní přístup pro určení, kromě jiného, i místa, kde došlo k újmě. Proto pro určitý druh deliktu zahrnujícího řetězec událostí, se určitá událost v tomto řetězci bude považovat za zvláště důležitou⁵².

95. Například podstatou deliktů odpovědnosti za pomluvu je zveřejnění nepravdivého prohlášení, které poškozují pověst dané osoby. Spáchání takového deliktu se bude pravděpodobně vyznačovat komplexním skutkovým rámcem. Tyto kupříkladu zahrnují písemný záznam o prohlášení, jeho předání vydavateli, tisk, uveřejnění, distribuci a v konečném důsledku i jeho přečtení ze strany veřejnosti. V zásadě jsou všechny tyto události *potřebné* z pohledu skutkové příčinné souvislosti. Avšak z hlediska příslušnosti podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001, se za „místo, kde došlo k události, která újmu způsobila“ považuje místo, kde je vydavatel usazen⁵³.

96. Výběr určité události jako relevantní pro účely určení příslušnosti zabraňuje tomu, aby došlo k rozrůstání příslušnosti. To je v souladu se zvláštní povahou příslušnosti podle čl. 5 odst. 3 a potřebou restriktivního výkladu. Napomáhá to i předvídatelnosti. Navíc zvláštní příslušnost podle čl. 5 odst. 3 je založena na existenci obzvláště úzké určující vazby mezi sporem a v tomto případě soudy místa, kde došlo k události, která způsobila újmu. V řetězci nezbytných událostí vedoucích ke spáchání pomluvy je velice pravděpodobné, že některé nebo i většina z nich se vyskytnou na místě, kde by soudy určitě nebyly ty nejvhodnější k posouzení dané věci.

97. Vezměme kupříkladu pomlouvačné prohlášení týkající se obyvatele Francie, původně napsané v Německu, vypravené k poštovní přepravě ve Velké Británii vydavateli v Lucembursku a poslané k vytištění v papírové podobě na Slovensku, a to dříve, než je distribuováno a čteno po celé Evropě. Také (nebo obzvláště) za okolností takového extrémního „učebnicového příkladu“ se musí provést výběr za účelem příslušnosti. Ideálně, pokud nejsou dány velice výjimečné a přesvědčující důvody, měla by být pro tyto účely vybrána *jediná* událost. To je v souladu s povahou zvláštní příslušnosti a také vystihuje použití jednotného čísla v judikatuře („*událost, která způsobila vznik újmy*“).

98. Nakonec při určení (místa) události, která způsobila újmu, je důležité neztratit ze zřetele jeden z hlavních důvodů, proč Soudní dvůr provedl nejdříve rozlišení mezi místem, kde došlo ke vzniku škody, a místem, kde došlo k události, která ji způsobila, a považovat obě za základ pro příslušnost.

99. Soudní dvůr již ve v rozsudku Bier dospěl k závěru, že „rozhodnout ve prospěch jen toho místa, kde došlo k události, která škodu způsobila, by v *poměrně značném počtu věcí* způsobilo zmatek mezi kritérii pro určení příslušnosti stanovenými v článku 2 a čl. 5 odst. 3 [Bruselské] Úmluvy, takže posledně uvedené ustanovení by ztratilo v tomto rozsahu svou účinnost“⁵⁴. Jinými slovy, je *přirozené*,

51 – Viz stanovisko generálního advokáta F. Jacobse ve věci DFDS Torline (C-18/02, EU:C:2003:482, bod 52).

52 – Viz příklady v *European Commentaries on Private International Law: Brussels Ibis Regulation*; druhé vydání, svazek 1, Mankowski, P., a Magnus, U., Vydavatel – European Law Publishers, Kolín, 2016, s. 293 a násl.

53 – Rozsudek ze dne 7. března 1995 ve věci Shevill a další (C-68/93, EU:C:1995:61, bod 24).

54 – Rozsudek ze dne 30. listopadu 1976, Bier (21/76, EU:C:1976:166, bod 20).

že místo události, která způsobila újmu, se často shoduje s bydlištěm žalovaného. Judikatura se s tím již vypořádala tak, že určila místo, kde došlo ke vzniku škody, jako alternativní fórum. Proto to v zásadě není nevýhodou, která si vyžaduje další kompenzaci tím, že se přistoupí k širokému výkladu pojmu „místo, kde došlo k události, která způsobila újmu“.

3. Místo události, která vedla ke vzniku újmy u žalob na náhradu škody založených na právu hospodářské soutěže

100. U žalob na náhradu škody založených na právu hospodářské soutěže bude místo, kde došlo ke vzniku újmy, pravděpodobně jiné, podle toho, zda je údajným protiprávním jednáním protisoutěžní dohoda (porušení článku 101 SFEU) nebo protisoutěžní jednostranné jednání (zneužití dominantního postavení podle článku 102 SFEU).

a) Článek 101 SFEU

101. V případě porušení článku 101 SFEU by „místem, kde došlo k události, která způsobila újmu“, mohlo být i) místo sjednání dohody nebo ii) místo jejího provádění nebo iii) obojí⁵⁵.

102. V rozsudku CDC Soudní dvůr zvolil alternativu i)⁵⁶. V zásadě se domnívám, že jde z několika důvodů o správný přístup.

103. Zaprvé, měli bychom se vyhýbat rozšiřování „zvláštních“ příslušností. To je samo o sobě silným argumentem proti iii).

104. Zadruhé při širším náhledu na judikaturu se mi zdá, že „za událost, která způsobila škodu“, se často považuje první jednání, kterým pachatel deliktu „vyvolá zrod deliktu“, kupříkladu účinným sdělováním informace širšímu okruhu osob (zveřejnění⁵⁷) nebo vyvoláním řetězce událostí, které povedou nebo pravděpodobně povedou k újmě, které se právní norma snaží předejít (aktivace technického procesu šíření reklamy na internetu⁵⁸; ohlášení průmyslové činnosti⁵⁹). Na tomto základě považuji sjednání dohody za první relevantní pojitko v příčinném řetězci.

105. Zatřetí by přístup podle i) mohl být samozřejmě kritizovaný. Kupříkladu by bylo možné tvrdit, že strany protisoutěžní dohody by si mohly úmyslně zvolit takové místo sjednání dohody, které by narušilo uplatnění zvláštní příslušnosti – „událost, která způsobila újmu“. Těžkosti při prokázání místa sjednání by také mohly být zmíněny. Musí se však zdůraznit, že žalobce se vždy může soudit v členském státě, kde má žalovaný bydliště. Zvláštní příslušnost podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 nedává absolutní právo na alternativní příslušnost v rámci Evropské unie. V tomto ohledu znovu odkazuji na důvody, pro které „místo, kde došlo ke vzniku škody“, bylo pojmově rozděleno na místo, kde došlo ke vzniku újmy, a místo, kde došlo k události, která ji způsobila⁶⁰. Nebylo to pro zajištění toho, že je posledně uvedené místo události *vždy* odlišné od bydliště a poskytuje doplňující, alternativní místo k vedení sporu. Namísto toho to bylo pro zajištění toho, že kde se tato dvě místa neprolínala, aby místo, kde došlo ke vzniku škody, mohlo posloužit jako alternativa.

106. Začtvrté v rozsahu, v jakém žalobce skutečně utrpěl újmu způsobenou protisoutěžní dohodou, se mi zdá, že místo, kde došlo ke vzniku škody, jak je definováno výše v části 2, velice pravděpodobně představuje podmnožinu místa provádění.

55 – Viz např. Danov M., *Jurisdiction and Judgments in Relation to EU Competition Law Claims*, Hart Publishing, Oxford, 2011, s. 92.

56 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 50).

57 – Rozsudek ze dne 7. března 1995, Shevill a další (C-68/93, EU:C:1995:61, bod 24).

58 – Rozsudek ze dne 19. dubna 2012, Wintersteiger (C-523/10, EU:C:2012:220, bod 34).

59 – Rozsudek ze dne 5. února 2004, DFDS Torline (C-18/02, EU:C:2004:74, bod 41).

60 – Výše uvedené body 98 a 99.

107. Z výše uvedených důvodů se domnívám, že v případě porušení článku 101 SFEU by místo, kde došlo k události, která způsobila újmu, mělo být vykládáno jako místo, kde byla uzavřena dohoda⁶¹.

b) Článek 102 SFEU

108. Jelikož nedochází k žádné dohodě podle článku 102 SFEU, neexistuje místo sjednání dohody. Vyžaduje se jiné řešení, které by však pořád uznávalo stejnou logiku toho, jak (a také kdy a kde) došlo ke zrodu deliktu, kdy vstoupil do externí sféry?

109. Podle mého názoru události, která způsobila újmu v případech zneužití, je jeho provádění. Jinými slovy, jednání podniku v dominantním postavení směřující k uskutečnění zneužití na trhu, na rozdíl od jakéhokoliv vnitřního vývoje v tomto podniku týkajícího se zneužívající obchodní politiky.

110. Zneužití dominantního postavení je pojmem objektivním, který definuje typ chování na trhu⁶². Svou samotnou povahou vyžaduje provádění. „Pouhý“ úmysl zneužít není zneužitím. Příprava obchodní strategie nebo politiky, která by vedla ke zneužití, *pokud* by byla uplatněna, ještě pořád není sama o sobě zneužitím.

111. Proto se domnívám, že jednání, která předcházela provádění, včetně rozvoje příslušné obchodní strategie kupříkladu prostřednictvím přijetí cenových tabulek, nemůže představovat „událost, která způsobila újmu“. Mohou být nutnými prvky příčinnosti ze skutkového hlediska, ale z hlediska čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 jsou jen pouhými přípravnými jednáními.

112. To samozřejmě otevírá otázku: jaká provádějící jednání představují události, které způsobují újmu?

113. Neexistuje úplný seznam chování, která mohou představovat zneužití, a ty, které byly identifikovány, krystalizují mnoha různými způsoby. Konkrétní posouzení toho, co představuje provádění, se bude v konkrétním případě pravděpodobně lišit podle způsobu daného zneužití a konkrétních skutečností v každé věci. Kupříkladu predátorství zahrnuje nabízení a prodej výrobků nebo služeb za určitou cenu (pod náklady), vázaný prodej v podstatě zahrnuje samostatné odmítnutí nabídky daného výrobku, odmítnutí poskytnutí licence by mohlo být projeveno jako nabídka licence za podmínek považovaných za nepřijatelné.

114. V projednávané věci se po Soudním dvoru žádá, aby určil „místo, kde došlo k události, která způsobila újmu“ ve věcech predátorských cen. Vzhledem k tomu, že uplatňování predátorských cen zahrnuje nabízení a prodej výrobků a služeb za podnákladové ceny, podle mého názoru je místem, kde došlo k události, která způsobila újmu, *místo, kde jsou predátorské ceny nabízeny a uplatňovány*.

4. Použití v projednávané věci

115. Jak již bylo výše řečeno⁶³, skutkový základ a věcné posouzení je v projednávané věci složité. Navíc vzájemné propojení mezi domnělými třemi porušeními není úplně jednoznačné. Proto jsou skutkové okolnosti a věcné právní posouzení pojaty tak, jak byly prezentovány předkládajícím soudem, a vedou k následujícím základním alternativám ohledně „místa, kde došlo k události, která způsobila škodu“, analyzovaným zvláště pro jednání potencionálně podléhající článku 101 SFEU a zvláště pro jednání potenciálně podléhající článku 102 SFEU.

61 – Uvádím zde hlavní důvody. Ostatní důvody lze také zmínit, například skutečnost, že „omezení z hlediska účelu“ v zásadě porušují čl. 101 odst. 1 SFEU i bez důkazu o provádění nebo důsledcích protiprávního jednání (ačkoliv žalobce by zcela jasně přišel neuspěl s návrhem na náhradu škody, pokud by nemohl prokázat důsledky uvedeného jednání).

62 – Rozsudek ze dne 13. února 1979, Hoffmann-La Roche v. Komise (85/76, EU:C:1979:36, bod 91).

63 – Body 19 až 21 tohoto stanoviska.

a) Místo, kde došlo k události, která způsobila újmu

116. Na základě výše uvedených zásad, pokud jde o údajně protisoutěžní dohodu mezi společnostmi Air Baltic a Letištěm v Rize, sjednanou v rozporu s článkem 101 SFEU, je místem, kde došlo k události, která způsobila újmu (tj. ke ztrátě obchodů ze strany společnosti flyLAL), místo sjednání dohody. Za předpokladu, že by všechny další podmínky byly splněny, soudy tohoto místa by měly příslušnost na základě čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 k projednání žaloby proti těmto dvěma entitám na náhradu škody způsobené touto protisoutěžní dohodou.

117. Co se týče údajných predátorských cen ze strany společnosti Air Baltic, které je v rozporu s článkem 102 SFEU, tak místem, kde došlo k události, která způsobila újmu, je místo, kde byly predátorské ceny nabízeny a uplatňovány. Za předpokladu, že by všechny další podmínky byly splněny, soudy tohoto místa by měly příslušnost na základě čl. 5 odst. 3 nařízení k projednání žaloby proti společnosti Air Baltic na náhradu škody způsobené uvedenými predátorskými cenami.

b) Totožnost žalovaných

118. Je důležité zdůraznit, že u každého ze dvou alternativních scénářů – porušení článku 101 nebo článku 102 SFEU – zahrnuje událost, která způsobila škodu, různé účastníky. Ve vztahu k článku 101 SFEU se uvádí, že protisoutěžní dohodu sjednaly jak společnost Air Baltic, tak Letiště v Rize. Naproti tomu jen společnost Air Baltic nabízela a uplatňovala predátorské ceny.

119. Proto ve vztahu k tvrzenému zneužití dominantního postavení ve formě predátorských cen je místem, kde došlo k události, která způsobila újmu, místo, kde byly predátorské ceny nabízeny a uplatňovány. Jelikož Letiště v Rize tyto kroky provádějící zneužívající jednání neuskutečňovalo, nemůže být *na tomto základě* žalováno podle čl. 5 odst. 3.

120. V protikladu s tím bylo řečeno, že tvrzená protisoutěžní dohoda byla sjednána mezi společnostmi Air Baltic a Letištěm v Rize. Obě tyto entity proto mohou být v zásadě žalovány na základě čl. 5 odst. 3 před soudy místa, kde byla smlouva sjednána.

121. Připouštím, že výše uvedené řešení je komplexní. Je to však ve značné míře důsledkem stupně složitosti projednávané věci a skutečnosti, že se řada jednání jeví být společně provázaných. V této souvislosti „jednoduší“ řešení, zaměřené na to, aby byla taková ojedinělá věc vyřízena, může snadno vést k aplikačním problémům v budoucích věcech.

122. Kupříkladu by bylo možné tvrdit, že příslušnost by mohla být dána také proti Letišti v Rize na základě čl. 5 odst. 3 v místě, kde byly predátorské ceny nabízeny a uplatňovány. To by však znamenalo souhlasit s tím, že v případě protisoutěžních dohod je příslušnost dána v místě sjednání dohody a v *místě provádění, bez ohledu na to, kdo je tam provádí*. Takový přístup není přijatelný z důvodů uvedených výše v bodě 101 a následujících.

123. Alternativně by bylo možné tvrdit, že pouze místo sjednání dohody by mělo být uznáno za „místo, kde došlo k události, která způsobila újmu“, čímž by bylo vyloučeno místo nabízení a uplatňování predátorských cen. To by podle mého názoru bylo také nesprávně. I když je pravdou, že při určité koncepci by predátorství mohlo být v tomto případě vykládáno jako jednání provádějící protisoutěžní dohodu, jeho zvláštností je, že samotné toto jednání představuje autonomní porušení práva hospodářské soutěže. Je to skutečně velice specifickým a odlišujícím se aspektem této věci. Z tohoto důvodu by podle mého názoru nebylo správné dojít k závěru, že místo nabízení a uplatňování predátorských cen nemůže být považováno za „místo, kde došlo k události, která způsobila újmu“. Opět zdůrazňuji, že tak tomu může být, ale v případě jiného typu porušení práva hospodářské soutěže Evropské unie (jednostranné zneužití dominantního postavení), které má pak důsledky pro totožnost žalovaného či žalovaných.

5. Závěry k první otázce

124. Ve světle výše uvedeného navrhuji, aby byla první otázka předkládajícího soudu zodpovězena následovně:

Za takových okolností, jako jsou okolnosti v projednávané věci, pojem „místo, kde došlo k události, která vedla ke vzniku újmy“ podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 musí být chápán v tom smyslu, že pokud jde o údajnou protisoutěžní dohodu, označuje tento pojem místo uzavření této dohody, a pokud jde o údajné zneužití dominantního postavení spočívající v predátorských cenách, místo, kde byly predátorské ceny nabízeny a uplatňovány.

D. Otázka 3

125. Předkládající soud se ve své třetí otázce táže, zda provozování pobočky společnosti Air Baltic v Litvě představuje „provozování pobočky“⁶⁴ ve smyslu čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001.

126. Odpověď, kterou tento Soudní dvůr může poskytnout ke třetí otázce vnitrostátního soudu, je neodmyslitelně omezena skutečností, že je na vnitrostátním soudu, aby učinil skutková zjištění a posouzení. Proto je otázka, zda byla pobočka společnosti Air Baltic *účinně provozována* jako pobočka podle čl. 5 odst. 5 nařízení, otázkou pro vnitrostátní soud.

127. Co však Soudní dvůr může poskytnout, je obecné vodítko k podmínkám a kritériím zohledňovaným při takovém posouzení. Jednoduše řečeno, odpověď na třetí otázku předkládajícího soudu je ano, v rozsahu, v jakém bylo prokázáno, že pobočka se domnělého predátorského jednání účastnila.

128. Dodal bych, že podle mého názoru tato otázka jednoznačně předvídá možnost sporu ve vztahu k domnělým predátorským cenám ze strany společnosti Air Baltic, vyplývajícího z provozování její pobočky v Litvě. Netýká se domnělé protiprávní dohody mezi společností Air Baltic a Letišťem v Rize. V tomto ohledu souhlasím s Komisí, že v předkládacím rozhodnutí není náznak toho, že by pobočka společnosti Air Baltic v Litvě byla do této dohody nějakým způsobem zapojena.

129. Z toho vyplývá, že případná příslušnost založená na čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001 je příslušností ve věci nároku proti společnosti Air Baltic z důvodu jejího predátorského jednání v rozporu s článkem 102 SFEU. Letiště v Rize nemůže být na základě tohoto samotného ustanovení a s ohledem na toto domnělé protisoutěžní jednání, označeno za žalovaného před litevskými soudy.

1. Ratio legis a podmínky čl. 5 odst. 5

130. Zvláštní příslušnost podle čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001 může být chápána jako rozšíření pravidla bydliště podle článku 2 tohoto nařízení. V případech, kdy žalovaný založil dceřinou společnost v místě dané příslušnosti, mají soudy tohoto místa příslušnost projednávat žalobu proti této dceřiné společnosti přímo na základě článku 2. Avšak není tomu tak v případě pobočky, která není samostatnou právní osobou. Proto je dána zvláštní příslušnost podle čl. 5 odst. 5, která se uplatní v případech, ve kterých žalovaný rozšířil svou činnost mimo své sídlo prostřednictvím stálých provozoven, avšak bez založení dceřiných společností a spor se týká činností těchto forem usazení⁶⁵.

64 – Co se týče terminologie, mohlo by být připomenuto, že není důvod k rozlišování mezi pojmy „pobočka, zastoupení nebo provozovna“ pro tyto účely – viz v této souvislosti rozsudek ze dne 6. října 1976, De Bloos (14/76, EU:C:1976:134, bod 21).

65 – Příslušnost podle článku 5 odst. 5 se může v tomto smyslu vztahovat na „sídlo kvazi-žalovaného pro účely příslušnosti“. Viz *European Commentaries on Private International Law: Brussels Ibis Regulation*; druhé vydání, svazek 1, Mankowski, P., a Magnus, U., Vydavatel – European Law Publishers, Kolín, 2016, s. 350.

131. Pobočka musí splňovat určité minimální podmínky k tomu, aby spadala do působnosti čl. 5 odst. 5 a bylo důvodné rozšíření příslušnosti na místo této pobočky. To zahrnuje zejména trvalost a vnímání ze strany třetích osob, že nemusí jednat přímo s mateřskou firmou, ale mohou provádět obchody v místě, kde je pobočka umístěna⁶⁶.

132. Článek 5 odst. 5 také požaduje, aby „spor vyplýval z provozování této pobočky“. Jinými slovy, činnost pobočky musí mít vztah ke sporu.

2. Jde o „pobočku“?

133. Předkládající soud v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce výslovně konstatuje, že nemá „žádných pochyb o tom, že pobočka společnosti Air Baltic Corporation v Litevské republice je pobočkou ve smyslu čl. 5 odst. 5“ nařízení č. 44/2001. V tomto ohledu se předkládající soud zmiňuje o řadě faktorů vedoucích k tomuto závěru, včetně práva této pobočky, aby založila hospodářské a obchodní vztahy se třetími stranami, rozvíjela obchodní činnost a určila ceny za služby a zásoby. Předkládající soud také potvrzuje, že předmětem činnosti pobočky je kromě jiného i mezinárodní přeprava cestujících, nákladu a letecká pošta.

134. Určení existence „pobočky“ ve smyslu čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001 vyžaduje posouzení vycházející z konkrétního skutkového stavu. Protože předkládající soud již dospěl k tomuto skutkovému závěru, tento bod je třeba respektovat.

3. Vztah ke sporu

135. Chápu proto, že účel třetí otázky předkládajícího soudu se spíše vztahuje na to, zda provoz pobočky je v dostatečném vztahu se sporem.

136. V této souvislosti předkládající soud zvláště zdůrazňuje skutečnost, že pobočka nepřipravuje souhrnné účetní výkazy, které jsou oddělené od mateřské společnosti, Air Baltic Corporation A/S. Namísto toho v rozhodném období byly údaje o finanční činnosti pobočky zahrnuté do finančních výkazů mateřské společnosti. Předkládající soud také potvrzuje, že pobočka byla oprávněna k tomu, aby určovala ceny letenek, a nejsou žádné náznaky toho, že tak ve skutečnosti činila.

137. Aby spor vyplýval z provozování pobočky, musí se v případě nároků spočívajících na deliktech daná pobočka podílet alespoň na některých činnostech zakládajících delikt.

138. Podle mého názoru skutečnost, že údaje o finanční činnosti pobočky byly zahrnuty do finančních výkazů mateřské společnosti, je v zásadě neutrální ve vztahu k otázce, zda spor vyplývá z provozování pobočky. Vedení samostatných souhrnných výkazů by mohlo představovat jeden z několika prvků posouzení existence „pobočky“ a mohlo by pomoci při určení činnosti prováděné pobočkou. Avšak alespoň v tomto případě nevidím, jak by to mohlo být určující samo o sobě při posouzení toho, zda se pobočka podílela na deliktu. Navíc v konečném důsledku přísluší vnitrostátnímu soudu, aby určil důkazní hodnotu aspektů použitého účetního systému.

139. Druhý z výše uvedených faktorů – nejasnosti ohledně toho, zda ceny byly skutečně určovány pobočkou – je pravděpodobně více relevantní.

66 – Rozsudky ze dne 22. listopadu 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, bod 12); ze dne 18. března 1981, Blanckaert & Willems (139/80, EU:C:1981:70, body 9 až 13), a ze dne 6. dubna 1995, Lloyd's Register of Shipping (C-439/93, EU:C:1995:104, bod 19).

140. Pokud může být prokázáno, že pobočka skutečně určovala ceny, o kterých se tvrdí, že byly predátorské, pak se podle mého názoru lze domnívat, že spor vyplýval z provozování pobočky. Z výše uvedených důvodů⁶⁷, určení predátorských cen v rozsahu, v jakém má zcela interní povahu v rámci podniku v dominantním postavení, nelze považovat za „událost, která způsobila újmu“. Představuje to však nezbytný předpoklad⁶⁸ pro zneužití. Znamená to účast a určitým způsobem napomáhání spáchání předmětného protisoutěžního jednání. Akt určování cen jako takový představuje dostatečnou účast na deliktu, aby odůvodňoval použití čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001.

141. Chápu, že pro předkládající soud není zřejmé, zda pobočka ve skutečnosti určovala příslušné ceny. Co kdyby se nepodařilo tuto skutečnost prokázat z hlediska obvyklých požadavků na dokazování?

142. Podle mého názoru pobočka ještě stále může být považována za účastnou na predátorských cenách, takže by spor vyplýval z provozování pobočky, i kdyby ona samotná *neurčovala* predátorské ceny, ale tyto ceny by *nabízela* na trhu nebo by jinak napomáhala při uzavírání smluv na poskytování služeb za tyto ceny. V takovýchto případech se pobočka znovu podílela na jednání, které představuje nezbytný předpoklad pro zneužití.

143. Zda tomu tak je či není, je skutkovou otázkou, jejíž zodpovězení nakonec přísluší vnitrostátnímu soudu. Účelem takového skutkového posouzení je zjištění, zda se pobočka podílela na uskutečnění protisoutěžního jednání či nikoliv. Pokud je tomu skutečně tak, pak je třeba připustit, že spor vyplývá z provozování pobočky.

144. S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby byla třetí otázka předkládajícího soudu zodpovězena následovně:

V případech, jako je projednávaný případ, se spor týkající se údajných predátorských cen musí považovat za vyplývající z provozování pobočky pro účely čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001, pokud se tato pobočka účastnila jednání představující nezbytný předpoklad pro zneužití, včetně zejména určování predátorských cen, nabízení těchto cen na trhu nebo jiného napomáhání při uzavírání smluv na poskytování služeb za tyto ceny.

V. Závěry

145. Navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázky, které předložil Lietuvos apeliacinis teismas (odvolací soud, Litva) takto:

„(1) Za takových okolností, jako jsou okolnosti projednávané věci, musí být pojem ‚místo, kde došlo k události, která vedla ke vzniku újmy‘, podle čl. 5 odst. 3 nařízení (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech chápán v tom smyslu, že pokud jde o údajnou protisoutěžní dohodu, označuje uvedený pojem místo uzavření této dohody, a pokud jde o údajné zneužití dominantního postavení spočívající v predátorských cenách, místo, kde byly predátorské ceny nabízeny a uplatňovány.

(2) V případě, jako je projednávaný případ, je ‚újmou‘, kterou utrpěl žalobce, pro účely určení příslušnosti podle čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 ztráta obchodů žalobce způsobená sporným narušením hospodářské soutěže. ‚Místem, kde došlo ke vzniku škody‘, je pro účely určení příslušnosti podle tohoto ustanovení místo uvnitř trhu zasaženého protiprávním jednáním, kde oběť tvrdí ztrátu obchodů.

67 – Výše uvedené body 110 a 111.

68 – Obdobně viz rozsudek ze dne 5. února 2004, DFDS Torline (C-18/02, EU:C:2004:74, bod 34). Pojem „nezbytný předpoklad“ v tomto smyslu je jednoznačně širší než pojem „událost, která způsobila újmu“.

- (3) V případech, jako je projednávaný případ, se spor týkající se údajných predátorských cen musí považovat za vyplývající z provozování pobočky pro účely čl. 5 odst. 5 nařízení č. 44/2001, pokud se tato pobočka účastnila jednání představující nezbytný předpoklad pro zneužití, včetně zejména určení predátorských cen, nabízení těchto cen na trhu nebo jiného napomáhání při uzavírání smluv na poskytování služeb za tyto ceny.“